

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

9 Vtrum aliquis actus sit indifferens secundum indiuiduum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

ionali. Si actus à ratione deliberatiua procedens non fit ad debi- tum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat rationi, & habet rati- onem mali. Super hac namque propositione fundatur doctri- na auctoris, negans dari in individuo actum humanum indiffe- rentem, seu medium inter bonum & malum moraliter. Et qui-

speciem. Malū enim est priuatio boni, secundum Augustinū: * sed priuatio & habitus sunt opposita immediata secundum Philoso- phum: ergo non est aliquis actus, qui secundum speciē suam sit indifferens, quasi medium existens inter bonum & malum.

¶ 2 Præt. Actus humani habent speciē a fine, uel obiecto, ut dictū est: * sed omne obiectum, & om- nis finis habet rationem boni uel mali: ergo omnis actus humanus secundum suam speciē, est bo- nus, uel malus, nullus ergo est indifferens secundum speciē.

¶ 3 Præt. Sicut dictum est, * Actus dicitur bonus, qui habet debitam perfectionē bonitatis, malus, cui aliquid de hoc deficit: sed necesse est, quod omnis actus uel habeat totam plenitudinem suæ bonita- tis, uel aliquid ei deficiat: ergo ne- cesse est, quod omnis actus secun- dum speciē suam, sit bonus, uel malus, & nullus indifferens.

SED CONTRA est, quod Au- gustinus dicit in libro de ferm. Dom. in mont. * quod sunt quæ- dam facta media, quæ possunt bo- no, uel malo animo fieri, de qui- bus est temerarium iudicare. sunt ergo aliqui actus secundum spe- ciem suam indifferentes.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, Actus omnis ha- bet speciē ab obiecto: & actus hu- manus, qui dicitur moralis, habet speciē ab obiecto relato ad prin- cipium actuum humanorum, quod est ratio. Vnde si obiectum actus includat aliquid, quod cōueniat ordini rōnis, erit actus bonus s̄m suam speciē, sicut dare elemo- synam indigenti. Si autem inclu- dat aliquid, quod repugnet ordi- ni rationis, erit malus actus secun- dum speciē, sicut furari, quod est tollere aliena. Cōtingit autem quod obiectum actus non includit ali- quod pertinēs ad ordinem rōnis, sicut leuare festucam de terra, in- ad campum, & huiusmodi: & tales actus secundum speciē suam sunt indifferentes.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod duplex est priuatio: quædā quæ consistit in priuatum esse, & hæc nihil relinquit, sed totum aufert: ut cæcitas totaliter aufert uisum, & tenebræ lucem, & mors uitam. Et inter hanc priuationē, & habi- tū oppositū, nō pōt esse aliquid mediū circa propriū susceptibile.

constantiam. Et ratio primi assignatur quia oportet actum ha- bere obiectum: obiectum autem oportet esse uel conueniens actui secundum rectam rationem, uel disconueniens. Ratio uero secundi non alia assignatur, nisi quia si quis det elemo- synam pauperi non propter finem, de quo non cogitat, nec secun-

Est autem alia priuatio, quæ cōssi- stit in priuari: sicut aegritudo est priuatio sanitatis, non quod tota sani- tas sit sublata, sed quod est quasi quædam uia ad totalem ablatio- nem sanitatis, quæ fit per mortē. Et ideo talis priuatio cum aliqd relinquat, non semper est imme- diata cū opposito habitu. & hoc modo malum est priuatio boni, ut Simplicius dicit in cōmēto su per lib. Prædicamentorū: quia nō totum bonum aufert, sed aliquid relinquit: unde potest esse aliqd medium inter bonum, & malū.

AD SECUNDVM dicendum, quod omne obiectū, uel finis, habet aliquam bonitatem uel malitiā, saltem naturalem: non tamē sem- per importat bonitatem, uel ma- litiam morālē, quæ considerat p comparisonem ad rationē, ut di- ctum est: * & de hac nunc agitur.

AD TERTIVM dicendum, quod non quicquid habet actus, pertinet ad speciē eius: unde et si in rati- one suæ speciē nō contineatur quicquid pertinet ad plenitudinē bonitatis ipsius, non propter hoc est ex speciē sua malus, nec etiam bonus: sicut homo secundū suā speciē neque uirtuosus, neque uitiosus est.

ARTICVLVS IX.

¶ *Utrum aliquis actus sit indifferens secundum indiuiduum.*

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quod aliquis actus secundum indiuiduum, sit indif- ferens. Nulla enim species est, quæ sub se non contineat, uel contine- re possit aliquod indiuiduum: sed aliquis actus est indifferens secundum suam speciē, ut di- ctum est. * ergo uidetur quod ali- quis actus indiuidualis potest esse indifferens.

¶ 2 Præt Ex indiuidualibus actib. causantur habitus conformes ip- sis, ut dicitur in 2. Ethic. * sed ali- quis habitus est indifferens. dicit enim Philosophus in 4. Eth. † de quibusdam, sicut de placidis, & prodigis, quod non sunt mali: & tamen constat, quod non sunt bo- ni, cum recedant a uirtute, & sic sunt indifferentes secundum ha- bitum: ergo aliqui actus indiui- duales sunt indifferentes.

¶ 3 Præt Bonum morale pertinet ad uirtutem, malū autem mora- le pertinet ad uitiiū: sed contingit quandoque, quod homo actum, qui ex speciē sua est indifferēs, nō

Prima Secundæ Sancti Thomæ. F 3 decimo

Aug. enchir. c. 11. 10. 3. in prædicac. de oppos.

q. 1. ar. 3.

ar. 1. huius q.

si. 2. ca. 21. & 22. com. 4.

21. 15.

q. 1. ar. 1. 11.

li. 2. text. com. 1.

1. d. 1. q. 11. 3. & 2. d. 4. ar. 5. & 6. q. 2. ar. 4. p. 10. & 5. com. & quod 5. ar. 19. col.

in corp. ar.

2. di. 40. ar. 5. cor. & 4. dif. 26. q. 1. ar. 4. co. Et mal. q. 2. art. 5.

ar. preced.

c. 1. a medio, & c. 2. in fi- ne & c. 6. si- mul, to. 5.

cimo de uerbo otioso. Idem enim est iudicium de reliquis actibus otiosis. Minor est nota ex terminis: otiosum enim ex priuatione finis debiti dicitur, & est. Quod autem ad finem debitum non ordinatur, non solum illum non assequitur, sed etiam sine spe huiusmodi affectionis fit.

¶ Præter. Si priuatio debiti finis in actu humano, non constituit actum malum contrariè: pari ratione, immo maiore, nullius alterius circumstantiæ priuatio constituet actum humanum malum contrariè. Pater sequela, quia circumstantia finis est prima, & magis inuicem. Falsitas uero consequens patet ex eo, quod etiam actus boni ex genere suo, si sunt quando non debent, & ubi non debent, sunt moraliter mali: ut patet de actu coniugali, & ex suis prædictis authoribus de circumstantiis, Aristot. Tullio &c.

¶ Præter. & est ratio litteræ. Ratio deliberatiua quando agit, debet agere propter debitum finem, quia debet agere ex ratione recta. Recta autem ratio dicitur, quod unicuique detur quod sibi debetur: ac per hoc, quod actio ordinatur in finem debitum.

Si ergo agit, & non propter debitum finem: ergo priuat actionem sine debito, quando oportet. Hoc autem est manifestè malum contrariè, sicut priuare hominè de bono sibi debito. hæc de primo communicando cum Sco. in uocabulis. Quod autem aliquis actus sit secundum obiectum indifferens, probatione non eget, sed inductione. Leuare siquidem sestucam de terra, ire ad agrum, & similia deliberare, actus humani sunt: & tamen obiecta relata ad rationem, nec conuenientia, nec disconuenientiam important. Volitio enim terminata ad hoc non licet, puta, ire ad agrum, nihil habet ex tali uolito boni, uel mali: quoniam tale uoluitum nec consonat, nec dissonat uolitioni secundum rectam rationem, ut de se patet: unde potest & bene, & malè indifferenter fieri. hæc de secundo. Fundamentum autem Scoti, est distinctio inter priuationem, & contrarietatem, quam pluries repetit. Et in hoc quidem deceptus est dupliciter. Primo, quia aliud est loqui de istis in communi, & aliud de istis in tali materia. Licet enim in communi priuatio non inferat contrarium: in aliqua tamen materia conuertuntur priuatio, & contrarium, ut ipse Sco. fatetur. Hoc autem maxime accidit in materia morali secundum bonum & malum: quoniam sicut in naturalibus priuatio formæ substantialis nunquam inuenitur, nisi adiuncta oppositæ formæ substantialitatis in moralibus priuatio substantialis bonitatis moralis nunquam inuenitur, nisi adiuncta oppositæ bonitati. Nunquam enim uoluntas deliberata actum suum debiti sibi bonitate secundum rationem priuat, nisi tendendo in aliquid aliud bonum uerè, uel apparenter oppositum illi bono. Si enim declinat in bonum non oppositum, cum non opposita possint esse simul, non declinat in priuationem illius. Et omnium horum radix est, quia agens non intendit in priuationem boni, nisi quia intendit aliud bonum impossibile illi priori, ac per hoc habentem annexam priuationem alterius. Secundo, quia ratio mali culpæ, de quo est sermo, cuius Deus non est author, non consistit in malitia contrariè, sed in malitia priuatiue: ut ex supra dictis patet. Et si actus humanus non esset malus contrariè, sed priuatiue tantum, actus ipse esset malus moraliter, & peccatus &c. Verbi gratia, pro Nouitijs. Cæcitas, quæ est malum naturæ in oculo, in sinuat tria: puta, oculum, dispositionem contrariam uisui, & priuationem uisus debiti. Si in oculo esset priuatio uisus debiti absque illa dispositione contraria, cæcitas esset malum oculi. Dispositio namque illa, cum posituum ens sit, non constituit rationem mali, sed boni: sed priuatio uisus debiti in oculo apto nato, quando &c. constituit rationem mali. Si igitur actus humanus, quod est capax boni & mali moraliter, declinat a bono morali, dato quod non perueniat ad bonum contrarium, quod uocatur, secundum

philosophiam moralem, malum contrariè, ex hoc ipso quod est priuatus bonitate sibi debita, quando &c. mali moralis uerè, & proprie rationem habet: quod est esse malum priuatiue. Habent enim se in actu humano malo hæc tria, scilicet priuatio bonitatis debite, malum contrariè, & actus humanus: sicut cæcitas, dispositio contraria uisui, & oculus. Ex distinctio ne igitur priuationis & contrarij, oppositum potius sequitur eius, quod intendit Scotus. hæc de tertio.

Quo ad quartum, oportet stabilire in hac figura & in cæteris dispositionibus, quid, mali nomine, in moralibus intelligitur: & certum est quod cum malum moraliter contineatur sub malo absolute, quod sicut malum est priuatio boni debiti subiectio, quando, sicut &c. ita malum moraliter est priuatio bonitatis debite secundum rationem, quando, sicut &c. in actu humano. Et siue actus humanus habeat secundum suam speciem contrarietatem bono, siue non, ratio peccati culpæ & mali moraliter, in illa priuatione consistit formaliter. Ignorantia igitur propria uocis est, dicere, quod actus humanus non propter finem debiti factus est indifferens: ex eo n. quod priuatus est sine debito, quando oportet &c. mali moralis rationem habet: nec opus est contrarietate ad hoc, quod mali rationem habeat: quamuis opus sit ea ad hoc, quod speciem habeat posituum in moralibus malis: ut patet ex supra dictis. Ex his patet responsio ad primum eorum quæ inducuntur ex 4. dist. 2. Ex quo n. omnis actus deliberatus debet habere finem: quia omne agens agit propter finem, & secundum Aristot. allegatū a Sco. in omni uolitione est inuenire quid, & cur, oportet quod omnis humanus actus debeat habere bonitatem, uel malitiam in suo exercitio: si enim ad debitum finem ordinatur cum suis circumstantiis est bonus: si non, ipso facto est malus: quia priuatus debiti sibi tunc &c. bonitate.

¶ Ad secundum uerò dicitur, quod actus iusti, ex quibus fit iustitia, sunt boni moraliter, quamuis non sint totaliter perfecti: quia non sunt prompte, faciliter, delectabiliter, & breuiter, ut sibi ab habiuitis, unde philosophia consequens est, actus non sunt ex uirtute iustitiæ habitualis: ergo non sunt iusti.

¶ Ad tertium autem dicitur, quod licet habens uirtutem non teneatur ad semper uti illatenetur tamen quoad occurre operatur, uti forma uirtutum, id est, recta ratio, ac per hoc nunquam potest indifferenter operari.

¶ Ad primum autem inductorum ex Quo. iam patet responsio. Licet n. secundū Boet. & ueritatem, aliud sit priuatio iustitiæ, & aliud iniustitiæ habitus: ratio tamen mali consistit in ipsa priuatione iustitiæ, quando, sicut &c. uirtus & iniustitia ipsa actualis & habitualis contraria iustitiæ, non habet rationem mali, nisi ratione priuationis. Ipsa igitur priuatio est primo malum: & cuiusque conuenit malum, per ipsam conuenit, & non ratione contrarietatis. Mirum est autem de isto homine exponente, quod illa Dion. auctoritas 4. c. de di. no. Malum ex singularibus defectibus, intelligitur de malo priuatiue: & ex alia parte dicente, quod malum priuatiue est indifferens. Sequitur n. ex his, quod Dio. tractans ibi de malo, tractat de indifferente, & quod bonum confurgit ex causa integra: indifferens autem ex singularibus defectibus. Istos autem habitus indifferentes, quos Scotus finxit, experientia testari uideatur chimericos esse, eo quod nemo apparet habitus ad indifferencia. Ad ea tamen, quæ ex septima distinctio 2. inducta sunt, respondendo dicitur, quod ratio primi, nihil penitus ualeat, a necessitate obiecti ad immediationem boni & mali moralis in eodem procedens. Stat enim quod obiectum est necessarium: & tamen uirtus patet ex dictis. Et si necessitas infert immediationem boni & mali, cum in omni uolitione non solum quid, sed cur exigatur, concedat quoque quod respectu finis omnis actus aut malus, aut bonus. Exemplum uero pro ratione secundi

* lib. 7. mor. cap. 25. ante mediu id habet. Et hom. 16. in Euan. in fine.

* art. 3.

secundum simpliciter quia si quis det elemosinam pauperi, & non propter malum finem, & nihil cogitet de fine actuali, non propter hoc agit non propter finem, quia aut agit propter finem utraliter, aut agit propter finem, quod est obiectum ipsum. Iam n. dictum est, quod obiectum voluntatis est finis: dat. n. elemosinam pauperi, ut det elemosinam pauperi.

hoc autem colligit esse bonum. Implikat ergo, dicere actum humanum absq; fine. Quod si alia circumstantia ad actum boni necessaria omnittatur, constat actum esse malum, & non indifferentem. Sin. malum consistit in ipso, quod si alia circumstantia mali, addo esset, sicut cetera posita, sed de his habentur.

In responsione ad primum octavi articuli, subijctum duplex occurrit. Primum est, quia acquiescere videtur de medio. Na ratio litera loquitur de medio per participationem: actus autem indifferens est medium per abnegationem tantum. Secundum est, quia falsum est, quod malum morale non tollat totum bonum morale sibi oppositum. Actus namque intemperantiae undique malus, tollit totum bonum temperantiae ab illo actu, quamvis non tollat bonum actionis humanae, utpote subiecti: sicut nec ulla privatio tollit subiectum.

Ad primum horum dicitur, quod quia ratio litera inducitur ad satisfaciendum motui argumetum, privatio, & habitus sunt opposita immediata, non est descendendum ad tale, uel tale medium, sed standum est in formalibus, habere, uel non habere medium, & hoc solum intendit litera s. quod quaedam privatioe opposita habent medium: quia privatio consistit in privari, ac per hoc non tollit totum oppositum.

Ad secundum dicitur, quod malum morale dupliciter intelligi potest non tollere totum oppositum, primo permissiue, id est, non est necesse quod tollat totum bonum oppositum: & hoc est manifeste verum. Dare namque elemosinam indigenti propter inane gloriam, est malum morale: non tamen tollit totam bonitatem moralem ab actu illo: quia actus est bonus moraliter secundum substantiam, malus autem secundum circumstantiam finis. Et hunc sensum non esse alienum ab auctore, illa uerba litera innunt, scilicet talis privatio non semper est immediata cum opposito habitu: quasi insinuetur, quod sicut in comuni sufficit privatio in privari, quod non oportet esse immediatam opposito habitui: ita in speciali sufficit malo, quod non oportet ipsum privare toto bono opposito. Secundum potest intelligi positue, seu per se. Et sic verificatur, pro quanto omnis actus quantumcumq; malus, oportet quod habeat hanc bonitatem moralem, quod d. i. ordinatur ad beatitudinem: & sit bonus bonitate finis communissimi formaliter, ut patet ex supradictis. Et sic malum morale non potest tollere totam bonitatem moralem: sicut nec egritudo totam sanitatem in corpore perseverante in vita. Et haec intellige de malo, & bono morali non secundum hanc, uel illam rationem, puta, secundum speciem, uel obiectum (sic namque aliquis actus nullam habet bonitatem, ut in litera dicitur) sed simpliciter, secundum quod inveniuntur in rerum natura in actu exercito, sic enim oportet beatitudinem actum omnem respicere.

Circa caesem 9. ar. est dubium motum a Durando in 2. sent. dist. 40. quia non uidetur uerum, quod actus ex imaginatione procedentes, ut fricatio barbae, motio baculi &c. sint extra genus moris: quia actus hominis, qui subest libero arb. quo ad hoc, quod est impediri, uel non impediri, non est extra genus, moris: sed actus

illi sunt huiusmodi, ut patet ergo. Maior patet ex eo, quod aliter in sensualitate non esset malum moraliter, propterea quia libero arb. potuit impedire, & non impedire.

Ad hoc dicitur quod S. Tho. intendit de actibus illis, qui non possunt a libero arb. impediri, utpote provenientes ex qualitatibus naturalibus: uel ex apprehensione alicuius occurrentis terribilis, uel delectabilis. Sed hoc uerbis litera contradicit, expresset specificatis tales actus, qui uere sunt ex imaginatione causaliter: & sunt morus locales: exteriores membrorum nostrorum subiectorum totaliter imperio rationis, ut motus manus ad barbā, & motus baculi a manu &c. quos constat potuisse impediri a libero arb. Aliter ergo dicendum est, quod quia unumquodque est tale non secundum quod est in potentia, sed secundum quod est actu: nec aliquid reponitur in genere per id quod potest esse, sed per id quod est (non enim superficies spectat ad genus coloris, quia potest esse alba, aut nigra) ideo actus omnis, qui actualiter a sola est imaginatione, quauis possit subesse imperio rationis, non est in genere moris. Et si contra hoc obijciatur: quia actus sensualitatis sunt in genere moris, ex hoc solo quod potuerunt impediri, negatur hoc: quoniam actus sensuales, qui dicuntur uoluntarij, quia non impediti a uoluntate potente praenire singulos, non solum potentia, sed actu, subest uoluntati non positue, sed per uoluntate strictē, scilicet non per actum elicatum, aut imperatum a uoluntate, sed per strictam priuationem actus eliciti & imperati: sunt enim absque praeteruoluntatis potentis, & debentis praenire. Notanter autē dixi, priuationē strictē, & non negatiue; quia ut ex q. 6. art. 3. superius patet, ad rationem uoluntarij indirecte non subijciuntur potestas, & negatio: sed adesse oportet obligationem, seu debitum, unde non reducuntur in uoluntatem, ut causam priuatione, actus quicumque ab imaginatione, & quibuscumque alijs inferioribus uiribus ex hoc, quod uoluntas potest eos impedire, & non impedit. Et consequenter non sunt ex hoc in genere uoluntarij, & consequenter nec moris: sed ex hoc, quod uoluntas potest, & debet impedire, & non impedit. Tunc enim est uera priuatio in subiecto apto nato sub ratione debiti, & non solum possibilis. unde tunc, & intantum actus sensuales sunt uoluntarij, quando, & inquantum potuit, & debuit uoluntas impedire. Constat autem ex hoc, quod impedire, est posituum quoddam, quod non obligatur semper, & ad semper uoluntas ad impediendum: ac per hoc quando imaginatio actus causat illo tempore, quo uoluntas non debet, quamuis possit, tunc actus illi sunt extra genus uoluntarij, & moris. Actus autem hi praecipue esse possunt, qui indifferentes sunt secundum suam speciem, ut mouere baculum &c.

Ad tertium dicendum, quod omnis finis a ratione deliberatiua intētus, pertinet ad bonum alicuius uirtutis, uel ad malum alicuius uitij. Na hoc ipsum, quod aliquis agit ordinare ad sustentationem, uel quietē sui corporis, ad bonum uirtutis ordinatur in eo, quod corpus suum ordinat ad bonum uirtutis: & idē patet in alijs.

ARTICVLVS X. Vtrum aliqua circumstantia constituat actum moralem in specie boni, uel mali.

Ad decimum sic proceditur. Videtur quod circumstantia non possit constituere aliquam speciem boni, uel mali actus. Species enim actus, est ex obiecto: sed circumstantiae differunt ab obiecto: ergo circumstantiae non dant speciem actus. Praet. Circumstantiae comparatur ad actum moralem, sicut acci-

hoc solo quod potuerunt impediri, negatur hoc: quoniam actus sensuales, qui dicuntur uoluntarij, quia non impediti a uoluntate potente praenire singulos, non solum potentia, sed actu, subest uoluntati non positue, sed per uoluntate strictē, scilicet non per actum elicatum, aut imperatum a uoluntate, sed per strictam priuationem actus eliciti & imperati: sunt enim absque praeteruoluntatis potentis, & debentis praenire. Notanter autē dixi, priuationē strictē, & non negatiue; quia ut ex q. 6. art. 3. superius patet, ad rationem uoluntarij indirecte non subijciuntur potestas, & negatio: sed adesse oportet obligationem, seu debitum, unde non reducuntur in uoluntatem, ut causam priuatione, actus quicumque ab imaginatione, & quibuscumque alijs inferioribus uiribus ex hoc, quod uoluntas potest eos impedire, & non impedit. Et consequenter non sunt ex hoc in genere uoluntarij, & consequenter nec moris: sed ex hoc, quod uoluntas potest, & debet impedire, & non impedit. Tunc enim est uera priuatio in subiecto apto nato sub ratione debiti, & non solum possibilis. unde tunc, & intantum actus sensuales sunt uoluntarij, quando, & inquantum potuit, & debuit uoluntas impedire. Constat autem ex hoc, quod impedire, est posituum quoddam, quod non obligatur semper, & ad semper uoluntas ad impediendum: ac per hoc quando imaginatio actus causat illo tempore, quo uoluntas non debet, quamuis possit, tunc actus illi sunt extra genus uoluntarij, & moris. Actus autem hi praecipue esse possunt, qui indifferentes sunt secundum suam speciem, ut mouere baculum &c.

Super Quaestione decima octaua Articulum decimum & undecimum.

Circa decimum, & undecimum articulos, una cū responsione ad quartum, in quinto articulo huius quaestione decima octauae, aduerte, & diligenter considera, quod sicut in naturalibus quaedam accidentia sunt secundum se formae, ut albedo, & dulcedo: quaedam autem sunt solummodo conditiones praesuppositarū formarū, ut magis, minus, maius, fortiter uelociter, & alia huiusmodi: ita in moralibus circumstantiae duplices, quaedam secundum se bonitatis: Prima Secunda S. Thomae. F 4 bonitatis:

In corp. ar.

Sup. ar. 5. ad 4. & int. arti. 11. co. & q. 73 arti. 7. cor. & ad 1. & 2. d. 36. ar. 5. cor. & 4. d. 16. q. 3. arti. 2. q. 3. co. & di. 42. ar. 4. q. 1. cor. Et mal. q. 2. ar. 6. per to. & ar. 7. co. & q. 7. ar. 4. co.